

KENEDLI Tamás

A BUDAPESTI RENDÉSZETI SZAKKÖZÉPISKOLA ÉS A RENDŐR TISZTHELYETTES-KÉPZÉS TÖRTÉNETE¹ (I. RÉSZ)

HISTORY OF THE POLICE TRAINING SCHOOL OF BUDAPEST AND TRAINING ACTIVITY FOR POLICE SERGANTS I.

A téma iránt érdeklődő olvasó a címben leírtaknak megfelelően megismerkedhet a magyarországi rendőrtiszthelyettes-képzés 1947–2004 éveket felölelő történetével. Bemutatjuk a tiszthelyettes-képzés fejlődésének főbb állomásait és intézményeit, hogyan jutott el a tiszthelyettes-oktatás a „rendőri tanosztályok” rendszerétől a jóval nivósabb „rendészeti szakközépiskolai” képzésekig. Megismerkedhetünk az egyes iskolák működését és fejlődését befolyásoló szűkebb belügyi és tágabb társadalmi-, politikai környezettel. Mindezek mellett átfogóbb ismereteket szerezhetünk az egyes történelmi korszakokhoz fűződő rendőrképzési formák felépítéséről, betöltött funkciójáról. Részletesebben áttekintjük a Budapesti Rendészeti Szakközépiskola képzési rendszerét, az azt befolyásoló jogi környezetet, az iskolával szemben támasztott rendőrszakmai elvárásokat. Végigkövetve az iskola fejlődését megismerhetjük a véghezvitt modernizációs folyamatokat, képet kaphatunk az oktatás sokszínűségéről, összetettségéről és szerteágazó mivoltáról.

All the highly appreciated readers may gain an insight into the history of the Hungarian police training activity delivered between the period of 1947 and 2004. The article gives a detailed picture about the evolution of the training practice, the main organizations as well as how this activity has been developed from the system of “simple police classes” until its really high standard. One can get basic information about the certain political and social background influenced the development of the system. Meanwhile, one can have a comprehensive overview about the era is relevant to the issue of way of teaching. The author details the educational system of the Police Training School of Budapest from many point of view such as its regulations, conditions and professional requirements. One can also get to know the most important initiatives for the modernization of the training work of the school and multicoloured and complex nature of its multiple functions.

BEVEZETÉS

A Budapesti Rendészeti Szakközépiskola több évtizedes fejlődése során Európában elismert rendészeti oktatási intézménnyé nőtte ki magát. Fontosnak vélem, hogy kellő alapossággal végigkövetve a tiszthelyettes-képzés fejlődésének 1947–2004 éveket felölelő állomásait, az oktatáskorszerűsítés egyes fázisait és a hozzá kapcsolódó mindenkor társadalmi és politikai környezetet megismerkedjünk azzal a tervező- és szervezőmunkával, melynek eredményeként mindez megvalósulhatott. Egységes szerkezetben szeretnénk bemutatni hogyan jutott el a tiszthelyettes-oktatás a „rendőri tanosztályok” rendszerétől a jóval nivósabb „rendészeti szakközépiskolai” képzésekig. Ennek során reményeink szerint átfogóbb ismereteket szerezhetünk az egyes történelmi korszakokhoz fűződő rendőrképzési formák felépítéséről, betöltött funkciójáról. Részletesen áttekinthetjük a Budapesti Rendészeti Szakközépiskola képzési rendszerét, az azt befolyásoló jogi környezetet, az iskolával szemben támasztott rendőrszakmai elvárásokat. Végigkövetve az iskola fejlődését megismerhetjük a véghezvitt modernizációs folyamatokat, képet kaphatunk az oktatás sokszínűségéről, összetettségéről és szerteágazó mivoltáról.

¹ A 2004 évben megszüntetett Budapesti Rendészeti Szakközépiskola emlékére.

ELŐZMÉNYEK

A tanintézet története a rendőrség fejlődésén belül hosszú évtizedekre tekint vissza. A II. világháború magyarországi harcainak befejezését követően a demokratikus rendőrség megszervezése több alapvető feladat megoldását tette szükségessé. Mindenekelőtt meg kellett teremteni az új társadalmi rend jellegének megfelelő rendőri vezetők és rendőrök képzését. A létrehozott új, demokratikus államrendőrség állományának összetétele az iskolai végzettség és a szakképzettség tekintetében meglehetősen vegyes volt. A kormány és a rendőrség vezetői nagyon hamar felismerték, hogy az *eredményes rendőri munka és a szakmai előrelépés egyik legfontosabb és alapvető feltétele a rendőri őrszemélyzet (egyenruhás közrendvédelmi állomány) és a nyomozók szakmai képzésének mielőbbi megszervezése*. Az Ideiglenes Nemzeti Kormány két kiadott rendelete teremtette meg a demokratikus rendőrség kiképzésének alapjait, amikor lehetővé tette a fővárosi és megyei rendőr-főkapitányságoknak — a helyi körülmények figyelembevételével — karhatalmi alakulatok, *tanosztályok* és *tanfolyamok* szervezését, az újonnan felvett rendőrök kiképzését. A rendelet a kiképzés követelményeit ugyan meghatározta, a gyakorlati végrehajtás azonban sok problémát vetett fel és nem volt egyszerű. A képzés legalapvetőbb helyi, tárgyi és személyi feltételei is hiányoztak. Az első hónapokban helyileg szervezett egy-, kéthetes tanfolyamokat tartottak, melyek során a foglalkozások keretében a régi rendőri, csendőri szakkönyveket használták fel.

Ezekre a tanfolyamokra nagyon nagy szükség volt, de a felsorolhatatlan anyagi és személyi gondok, módszertani hiányosságok, valamint a kiképzés rövidsége miatt az állomány szakmai képzettségében alapvető változást nem hoztak.

A fővárosi rendőr-főkapitányság Budapesten a Mosonyi utcai rendőrlaktányában, később a Simor utcai iskolában indította el a különböző időtartamú, általában egy- és négyhetes rendőrképző tanfolyamait. Ezek a különösebb előkészítés nélkül megszervezett tanfolyamok nem szakértelmet nyújtottak, hanem a szolgálat ellátásához adtak bizonyos támpontokat, praktikákat, a leggyakrabban előforduló intézkedéseket tanították meg.

A Belügyminisztérium vezetése előtt nyilvánvalóvá vált, hogy minden erőt és eszközt lehetőség szerint a *gyors ütemű, hatékony kiképzésre* kell koncentrálni. Ennek érdekében 1945 októberében a belügyminiszter létrehozta az *Országos Szaktanulmányi Felügyelőséget*, amely központosította az államrendőrség tagjainak kiképzését, biztosította a képzés egységességét, minőségét és szélesebb körben alkalmazta a kiképzést. Az Országos Szaktanulmányi Felügyelőségen hozzáfogtak egy ötéves rendőrképzési terv elkészítéséhez. Az *1946–47-es évekre* alakultak ki a gazdasági és személyi feltételei a növekvő igényeknek *megfelelő rendőrszakmai ismereteket biztosító kiképzési és iskolai rendszer kiépítésének*. *1946. december 1-jei hatállyal* és kezdéssel megkezdte működését az „*Alapfokú Őrsparancsnok-képző*”, valamint a „*Tisztképző Iskola*”. „*Az Őrsparancsnoki tanfolyam felállításá mellett*” határozott a belügyminiszter az *534.685/1946. IV/1. BM számú rendeletével*.

Az „*Őrsparancsnokképző Tanosztály*” Budapesten a Budapesti Főkapitányság szervezetében működött, közvetlen miniszteri irányítás alatt. A tanosztály egy zászlóaljat alkotott, amely 1–5 századból állt, a kiképzés részleteit külön rendelet szabályozta.

1. számú kép: Oktatás az Őrsparancsnokképző Tanosztály képzésén

A belügyminiszter 192.025/1947. IV/1. BM számú rendelete a „Rendőri tanosztályok felállítása tárgyában” hozott határozatot március 03-án. A tanosztályok a Budapesti, illetve a megyei főkapitányságok alárendeltségében Kistarcsa, Debrecen, Miskolc, Szombathely, Nagykanizsa, Székesfehérvár, Mosonmagyaróvár, Pécs, Szeged, székhelyeken változó feladatokkal és eredményességgel 1953-ig működtek.

A képzés a tanosztályokon három fokozatban történt:

- I. fokú tanosztályon próbarendőri,
- II. fokú tanosztályon tiszthelyettesi,
- III. fokú tanosztályon őrsparancsnoki.

Az Országos Szaktanulmányi Felügyelőség 1947 végére a tanfolyamokat ellátta a tantárgyak oktatásához szükséges megfelelő színvonalú tankönyvekkel. *A budapesti iskola jogelődjeként jött létre 1947. március 03-án a „Magyar Államrendőrség I. Tanosztály-parancsnokság”, Kistarcsa székhellyel, a rendőri őrség képzésére. Alapvető feladata a fővárosi rendőrség szakemberigényének biztosítása volt.*

A középfokú rendőrképzés terén 1947 végére új igények merültek fel. Ezen igények kielégítésére *Budapest*en „Nyomozó Tiszthelyettesi Tanfolyamot” hoztak létre. A tanosztályok működésére jellemző volt, hogy a hallgatókat kötelezően nap, mint nap bevonták az állam- és közbiztonsági feladatok végrehajtásába, mely a képzés kárára vált. Az 1948-as évre jellemző hatalomért folyó politikai harc befejeztével, a fordulat megtörténte után kialakult környezet *jókedően hatott a rendőri szakoktatás fejlesztésére. 1949-ben a belügyminiszter rendeletben szabályozta a „Rendőreskü” tartalmát és annak végrehajtási rendjét.*

A rendőri állomány létszámhelyzetének és kiképzésének stabilizálódását követően 1950-től, államhatalmi nyomásra jelentős számú szakember kényszerült a pálya elhagyására, mely *károsan hatott az alig pár éve bevezetett fejlődő és egyre szervezettebbé váló kiképzési rendszerre.* Mindez idő alatt az egész országban csökkent a bűnözés, annak ellenére is, hogy a budapesti kerületi rendőrkapitányságokon az átlagos őrszemélyzet (egyenruhás közrendvédelmi állomány) *létszámhiánya elérte a 60–70%-ot. Az újonnan felvett, gyorsan cserélődő, szakmailag képzetlen állomány mielőbbi kiképzése és szolgálatba állítása érdekében ismét — a kezdeti évekre (1945–1946) jellemző — csak a legszükségesebb rendőrszakmai ismereteket nyújtó, úgynevezett „gyorsanfolyamok” tértek vissza.* A bűnözés alakulásában addig pozitív, majd stagnáló folyamat, a rendőrség tagjainak szakmai felkészültsége és a rendőri hivatás iránti elkötelezettségének drasztikus csökkenése következtében megváltozott. A bűnözés mértéke emelkedni kezdett.

1950-ben jelentős változások történtek a rendőrképzés rendszerében. Jelentősen csökkentették a tanosztályok számát, ebből következett, hogy nem tudták biztosítani a gyorsan változó rendőri állomány kiképzését. A korábban létrehozott háromfokozatú tanosztályrendszert megszüntették, és *egy Rendőrtiszthelyettes-képző Iskolát létesítettek, ahol hat hónapos időtartamban őrsparancsnoki képzést folytattak.* Az egyenruhás rendőrképzés hanyatlásaként kell értékelni azt a tényt, hogy 1950-től 1956-ig a „próbarendőri” valamint a „járőrvezetői” képzést *kettő hónapos „alapfokú tanfolyam” elvégzésével oldották meg.*

1954–1970

A gazdasági-politikai rendszer és a közállapotok stabilizálódását követően, 1953-tól kezdődően az egységes Belügyminisztérium létrehozásával újra lehetőség nyílt a tervszerű és megalapozott képzésre. Megkezdte működését Budapesten *a középiskolai érettségire épülő, másfél év időtartamú „Korvin Ottó Rendőrtiszt Bűnügyi Szakiskola”.* Ezt követően létrehozták az *„Alapfokú Rendőrképző Iskolá”-t, melynek képzési ideje nyolc hónap volt, valamint a „Rendőrtiszthelyettes-képző Iskolá”-t, mely az alapfokú iskolára épült és képzéseit egy év időtartamra tervezte. Ennek ellenére az egyenruhás rendőri állomány képzettsége, szakmai és intézkedési színvonala, eredményessége nem javult.*

A rendőrségről szóló 1955. évi 22. törvényerejű rendelet szinte bénítólag hatott a rendőrség munkájára. A túlcentralizált hatás-, feladat- és jogkörök, az eltúlzott központosítás és az alsóbb szervek iránti teljes bizalmatlanság, a burjánzó bürokrácia akadályozta az érdemi rendőri munkát.

1956 nyarától az évtizedekig elfojtott sajtó- és véleményszabadság elemi erővel tört felszínre, és egyre meghatározóbb tényezővé vált. A rendőrségen belül is felszínre kerültek a belső ellentétek, a *Belügyminisztérium egysége megbomlott*. A rendőrséget 1956 őszére egyre inkább a teljes bizonytalanság jellemezte. Az 1956. október 23-ai budapesti tüntetéssel megkezdődött a forradalom, a diktatúra felszámolása. A Belügyminisztérium az események hatására a rendőrség helyi szerveire bízta a döntés jogát, belátásukra bízva, hogy adott helyzetben mit cselekednek.

Az 1956-os forradalom leverését követően 1956 decemberében megalakult az Országos Rendőr-főkapitányság, megkezdődött a rendőrség átszervezése, mely a „politikai tisztogatásoktól” sem volt mentes. Intézkedések történtek a közrendvédelmi és a közlekedési állomány megerősítésére, a rendőrképzés fejlesztésére.

A Belügyminisztériumban 1957 februárjában létrehozták a Személyzeti Főosztályt, és azon belül a BM Tanulmányi és Módszertani Osztályt. Megkezdődött egy új iskolarendszer kialakítása. A BM Országos Rendőr-főkapitány 10/1957. sz. utasításában elrendelte a „BM Országos Rendőr-főkapitányság Alapfokú Rendőriskola” felállítását Kistarcsán (Kerepestarcsán), kezdetét vette a rendőrök iskolarendszerű alapfokú szakképzése. Az iskola 3–6 hónapos tanfolyammal kezdte meg a képzést. Az egyenruhás tiszti, tiszthelyettesi állományban végbement nagyarányú fluktuáció szükségessé tette, hogy a létrehozott iskolán kívül különböző „kihelyezett tanfolyamokon” pótolják a hiányt. A különböző „gyorstalpaló” tanfolyamok sokáig akadályává váltak a hosszú távú eredményeket biztosító stabil iskolarendszerű képzés kialakításának.

Az 1960-as évek elejétől a rendőrség működése kiegyensúlyozottá vált, 1961-től megkezdődött a technikai fejlesztés. A Kistarcsán működő iskola neve 1962-től „BM Alapfokú Rendőriskola”-ra változott, s a képzés időtartama hét hónapra nőtt. Az alapfokú iskola feladata a próbaszolgálatos rendőrök felkészítése, valamint a közbiztonsági és a közlekedési járőrök képzése lett. Az 1958 januárjában beindított „BM ORFK Őrsparancsnokképző Iskola” nevét 1960-ban „BM Rendőrtiszthelyettes-képző Iskolára” változtatták. Az ott folyó egy év időtartamú képzés az alapfokú iskolára épült. A tiszthelyettes-képző iskola feladatává vált a BM valamennyi szolgálati ágánál a tiszthelyettesi állomány felkészítése. A tömegképzés ellenére az 1960-as évek elejétől megújult formában és módon ismételen kialakult és megerősödött a Belügyminisztérium képzési rendszere, s a figyelmet a minőségi képzésre, a tartalmi fejlesztésre lehetett fordítani. Az 1969. évben a rendőrség vezetőinek és a tiszti állománynak már 70%-a, a tiszthelyettesi és tisztes állománynak 75%-a rendelkezett szakmai képzettséggel, a vezetők és tisztek 80%-a rendelkezett középiskolai vagy felsőfokú iskolai végzettséggel. Az 1968–72-ig terjedő időszakban a rendőr alapfokú és a tiszthelyettesi képzésben érdemi fejlődésként értékelhetjük, hogy egységesítették a tanintézetek oktatási alapküldeményeit, azaz a Működési Szabályzatot, a Rendtartást, a Tantervet, valamint a Nevelési Tervet. Egységesítették az oktatásra fordítandó időt is, így a „BM Alapfokú Rendőriskolában” és a „BM Rendőrtiszthelyettes-képző Iskolában” egyaránt egy tanévre emelték a kiképzésre fordítandó időt. A képzés egymásra épült. 1968-ban a budapesti tanintézet alárendeltségébe került a Csepeli „BM Kiképző Tábor”, mely a budapesti iskola kihelyezett évfolyamaként (tagozat) végezte munkáját 1989-ig.

2. számú kép: Tanóra a BM Alapfokú Rendőriskolán 1966-ban

1970–1986

1971-ben létrejött a „Rendőrtisztí Főiskola”, a „BM Továbbképző Tanfolyam-parancsnokság”, megkezdődött az alapvető tiszti utánpótlást biztosító intenzív tartalékos tiszti képzés a „BM Tartalékos Tisztképző Iskolá”-n Budapesten, a Kerepesi úti objektumban. Módosult a próbaidős rendőrök, a kinevezett és szerződéses polgári alkalmazottak alapvizsgáinak rendszere. A fejlődésből fakadóan megnövekedtek a rendőrképzés egészével szemben támasztott igények, és ennek eleget téve megújult formában és módon kialakult és megerősödött a Belügyminisztérium kiképzési rendszere.

1972-ben a BM Tanulmányi és Propaganda Csoportfőnökség tervet dolgozott ki a *rendőrképzés színvonalának emelése és a képzés gyorsítása érdekében*, valamint a „BM Alapfokú Rendőriskola” kiképzési feladatainak módosítására, tervbe vették továbbá rendőrképző iskolák létrehozását.

Az 5/1976. (II. 12.) számú *belügyminiszteri utasítás* intézkedett a rendőrképzés fejlesztéséről, az iskolák feladatainak módosításáról. Az *utasítás végrehajtására kiadott 2/1976. (II. 12.) számú belügyminiszter-helyettesi intézkedés* konkrét feladatokat határozott meg.

1976-ban az „Alapfokú Rendőriskola” a „BM Rendőrképző Iskola” nevet kapta, s az egyre nagyobb létszámú képzési igény teljesítése érdekében — a kistarcsai elhelyezési problémák miatt — Budapesten, a mai Rendőrségi Biztonsági Szolgálat jogelődjének objektumába került, „létesítményt cserélve” a BM Tartalékos Tisztképző Iskolával. A rendőrség intenzív fejlesztéséből fakadó kiképzési problémák kezelésére a 350 fős évi kapacitással működő budapesti tanintézet mellett létrehozásra került Miskolcon és Szombathelyen egy-egy 150 fő évi kibocsátására képes új iskola is.

A „BM Rendőrképző Iskolá”-k feladata „... materialista világnézetű, eszméinkhez hű, a párt és a kormány célkitűzéseit magáénak valló, erkölcsi normáink szerint élő, dolgozó, hivatását szerető, szakmáját értő BM hivatásos közrendvédelmi, közlekedésrendészeti szakágazatok igényeinek megfelelő közrendvédelmi örök, járőrök, továbbá közlekedésrendészeti forgalomellenőrök és irányítók képzése...” tartalommal került az említett belügyminiszteri utasításban meghatározásra.

A *rendőrképző iskolák konkrét feladata a nomenklatúrában meghatározott, alapfokú képzettséghez kötött munkakörök betöltéséhez előírányzott végzettség, továbbá a főtörzsőrmesteri előléptetéshez szükséges szakmai alapismeretek megszerzésének biztosítása volt*. A „BM Rendőrképző Iskola hallgatói a rendőrség által véglegesített és eredményes „próbaidős (alapismereti) vizsgát” tett rendőrök lehettek, akik már megfelelő rendőri tapasztalattal és gyakorlattal rendelkeztek. A „próbaidős rendőrök” képzését a különböző rendőri szervek végezték. A *decentralizáltan végzett „próbaidős” vagy „alapképző” tanfolyamok alacsony színvonalúak voltak*, az alapvető követelményeknek sem feleltek meg. Mindezekkel egyidőben *korszerűsítették az oktatás tartalmi és módszertani vonatkozásait*, ennek érdekében *új nevelési-oktatási alapidokumentumok* – tanterv, tantárgyprogramok, tanmenetek — egységes rendszerét alakították ki.

A *tiszthelyettes-utánpótlást*, s ezzel együtt a képzést *feszültségek, ellentmondások, hiányosságok jellemezték*. Az utánpótlás döntő többségében olyan személyeket biztosított a képzés számára, akik a rendőri szolgálathoz nem rendelkeztek megfelelő általános műveltséggel és iskolai végzettséggel, korábban több alkalommal foglalkozást és munkahelyet választottak.

Rendőr tiszthelyettesek ezrei hosszú évekig teljesítettek szolgálatot szakmai iskolai végzettség nélkül, a rendőri ismereteket a pár hetes próbaidős tanfolyam biztosította.

A rendőrségen belüli nagyfokú *fluktuáció* radikális intézkedésekre ösztönözte a Belügyminisztérium vezetését, ezért a rendelkezésükre álló eszközökkel igyekeztek megoldást találni. *Különböző módokon növelték a rendőriskolák kapacitását, különböző képzési struktúrákat dolgoztak ki, a tanintézeti képzési idő csökkentésére és a „gyakorló szolgálat”, azaz az effektív rendőri szolgálat biztosítására*. Történt mindez a „*szolgálva tanulni*” elv alapján.

3. számú kép: Tanóra (1975.)

A budapesti „BM Rendőrképző Iskola” 1976-1980 között Csepaki Kihelyezett Tagozatán úgynevezett „gyorsított képzés” keretében négy hónapos rövidített tanfolyamokat hajtott végre. Egységes (közrendvédelmi és közlekedési) képzésben 928 fő, a budapesti iskolán szakosított (közrendvédelmi őr-járőr, valamint közlekedésrendészeti forgalomellenőrző járőr) képzésben 1475 fő vett részt. A különböző módosítások eredményeként az alapfokú rendőrképzés időtartama ismételten tíz hónap lett. Ezen belül a tanintézeti képzés időtartama 5–7 hónap között váltakozott. A fennmaradó időt a már véglegesített, de ki nem képzett rendőrök „gyakorló szolgálat” címszóval az idegenforgalmilag frekventált, illetve nagyobb létszámihiánnyal küszködő rendőri szerveknél létrehozott „gyakorló őrök”-ön teljesítették. Az országban 22 gyakorló őr működött, egyedül Budapesten nem került létrehozásra. Budapesten a különböző kerületekben teljesítettek „megerősítő” rendőri szolgálatot.

Az 1970-es évek végén több kezdeményezés is történt a belügyi iskolarendszer stabilizálására, a képzés tartalmi és strukturális korszerűsítésére, hosszú távú fejlesztésre. A meg nem valósított javaslatok között szerepelt többek között a középiskolai érettségi, mint általános felvételi követelmény, valamint a kétéves képzés bevezetése, mely magába integrálja a próbaidős, a tiszthelyettes- és a zászlósképzést. A korszerűsítési javaslatok eredményeként megjelent a belügyminiszter 18/1980. számú parancsával kiadott „Tanulmányi Munka Szabályzat”. A szabályzat alapvető rendelkezéseket tartalmazott az iskolákban folyó tanulmányi munka irányítására, ellenőrzésére. A korábbi „alapfokú rendőrképzés” megnevezés „rendőrtiszthelyettes-képzés”-re módosult. A parancs alapján, a Budapesten, Miskolcon és Szombathelyen működő Rendőrképző Iskolák a „BM Rendőrtiszthelyettes-képző Iskola”, a „BM Tiszthelyettes-képző Iskola” pedig a „BM Kun Béla Zászlósképző Iskola” nevet kapta.

A belügyminiszteri parancssal az 1981-es tanévtől módosult a képzés tartalma is. A korábban két különálló közbiztonsági járőr, valamint közlekedési forgalomellenőrző járőr szakok megszűntek, azonos végzettséget biztosító, egységes közbiztonsági őr, járőr tiszthelyettes-képzés kezdődött meg. 1981 januárjától a budapesti BM Rendőrtiszthelyettes-képző Iskola áttért a „megosztott” — hat és fél hónapos tanintézeti oktatás, ezt követő három és fél hónapos gyakorló szolgálat — időtartamú képzésre, melynek mind struktúrája, mind tartalma többször változott, azonban alapvetően 1992-ig érvényben maradt. A zászlósok képzését végző „BM Kun Béla Zászlósképző Iskola” a megnövekedett képzési igényeket nappali tagozaton nem tudta teljesíteni, ezért bevezették az esti, a levelező és a regionális zászlósképzést, mely eltérő szakmai tartalmat és minőséget biztosított. Az igények növekedése miatt a tiszthelyettes-képző iskolák is bekapcsolódtak a zászlósképzés végrehajtásába.

Az 1980-as évek elejére a rendőrség létszámihiánya a Budapesti Rendőr-főkapitányságon, valamint a BM Forradalmi Rendőri Ezrednél aggasztóvá vált. Ezért a belügyminiszter kérelmére a Minisztertanács mellett működő Honvédelmi Bizottság (HB) 1982-től meghatározott időre lehetővé tette évente 300 fő számára, hogy kettő hónapos, a határőrség állományában teljesített rövidített sorkatonai szolgálat után,² önként jelentkezés alapján az alkalmas jelöltek öt éves szerződéssel a rendőrség hivatásos állományába kinevezésre kerüljenek. A szerződés nem teljesítése a teljes sorkatonai szolgálat letöltését vonta maga után.

² A sorkatonai szolgálat ekkor 18 hónap.

4. számú kép: Tanóra a BM Rendőrtiszthelyettes-képző Iskolán (1986.)

Az úgynevezett „HB-s” vagy „speciális képzést” 1982-től szervezték meg a „BM Rendőrtiszthelyettes-képző Iskolán”, Budapesten, illetve annak csopaki tagozatán, a *hagyományos rendőrképzéssel párhuzamosan*. A speciális képzésben résztvevők átlagéletkora a hagyományos képzésben résztvevők 25–27 éves átlagéletkorával szemben 20–21 év volt, s a jelentkezők mintegy 80%-a már középiskolai érettségivel is rendelkezett. A *speciális képzés tíz hónapos időtartamából kilenc hónap tanintézeti képzés volt, egy hónap pedig gyakorló szolgálat*. A rendőri vezetők a folyamatos utánpótlás ellenére erős kritikával illették a képzés gyakorlati hiányosságait, a hallgatók „rendőri tapasztalatlanságát”, a „rendőri gyakorlat hiányát”, a „túlzott elméleti képzést”. (A speciális képzés 1993-ig tartott, az utolsó évfolyam már a kétéves rendőr szakközépiskolai képzést kezdte meg.) A *speciális képzés struktúráját az 1980-as évek végén átalakították*. A HB-s oktatásban is bevezették az ún. „megosztott képzést”, mely a képzetlen, de a rendőrség véglegesített hivatásos állományában lévő hallgatókat a gyakorló szolgálatok időszakában az önálló közterületi szolgálat teljesítésével esetenként feloldhatatlan konfliktusok elé állította, ami számtalan bűncselekmény alapjává vált. Az *1980-as évek közepétől — kizárólag a budapesti tanintézetben — ismét tanulhattak női hallgatók. Évente mintegy 50-60 fő középiskolai érettségivel rendelkező nő tanult eredményesen közrendvédelmi szakon. 1985-ben a belügyminiszter elrendelte a rendőri állomány utánpótlási és oktatási rendszerének felülvizsgálatát, az oktatás korszerűsítését, fejlesztését.*

1986—1998

A vizsgálat eredményeként adták ki a hivatásos állomány oktatásának korszerűsítéséről szóló *29/1986. számú belügyminiszteri parancsot*, valamint a *11/1986. számú belügyminiszter-helyettesi intézkedést*. Az *intézkedés — a rendőrség létszámhiányára és a nagy fluktuációra tekintettel — létrehozta 100 fő éves kapacitással Szegeden a negyedik „BM Rendőrtiszthelyettes-képző Iskolát”. A belügyminiszter-helyettesi intézkedés a Budapesti Rendőrtiszthelyettesképző Iskolát éves kapacitásának jelentős bővítésére utasította, mely alapvetően a „Csopaki Tagozaton” történt meg. A 11/1986. számú belügyminiszter-helyettesi intézkedés szerint három ütemben kellett a belügyi oktatási rendszert korszerűsíteni: I. ütem — 1986–87-ben át kell alakítani a Budapesti Rendőrtiszthelyettesképző Iskola beiskolázási és kiképzési rendszerét. II. ütem — 1988–1990-ig a Csopaki BM Kiképző Tábort alkalmassá kell tenni 300 fő hallgató téli időszakban történő kiképzésére. Állandó kiképző törzset kell létrehozni a BM Rendőrtiszthelyettes-képző Iskola (Budapest) kihelyezett évfolyamának működtetéséhez a csopaki BM Kiképző Táborban. Korszerűsíteni kell a tananyagot, tankönyveket és a jegyzeteket. A III. ütem — 1991–2000-ig egy új, a kor követelményeinek megfelelő rendőrtiszthelyettes-képző iskolát kell létrehozni Budapesten. Az elképzelések csak részben valósultak meg, a teljes végrehajtás elmaradt. A *Budapesti Iskola Csopaki Tagozata a fejlesztést követően önállóvá vált, s 1989-ben megalakult az ötödik „BM Rendőrtiszthelyettes-képző Iskola” Csopakon. A rendőri szervek megüresedett státuszaikat saját maguk töltötték fel a polgári életből jelentkező, általában alacsony iskolázottságú (általános iskola vagy szakmunkásképző végzettség) és általános műveltségi szintű jelent-**

kezőkkel. A magasabb szintű szakmai képzettség megszerzésére adva volt a lehetőség. A *Belügyminisztérium Oktatási és Közművelődési Csoportfőnöksége* által irányított *rendőrtiszthelyettes-képző iskolák* igyekeztek a rendelkezésükre álló, meglehetősen szűkre szabott pénzügyi és időkeretek között is élni a hatékony iskolarendszerű képzés lehetőségével. Az *alacsony iskolai végzettségű, szakmailag kiképzetlen vagy hiányosan képzett rendőri állomány* a *rendszerváltozáshoz közeledő időszakban a rendőrségre nehezedő társadalmi nyomás hatására egyre gyakoribbá váló szakmai hibái, melléfogásai, az emberi jogok sorozatos és durva megsértése mind sürgetőbbé tették a nemzetközi igényekhez alkalmazkodó, hatékony és korszerű rendőr szakképzés megteremtését. Ennek első és befejezetlen lépései a rendszerváltozást közvetlenül megelőző időszakra estek, amikor is 1989-től 12 hónapra növekedett az iskolarendszerű rendőrtiszthelyettes-képzés időtartama. Új, korszerű tantervet vezettek be, s ezzel együtt körvonalazódott a jogos társadalmi és szakmai elvárásokból fakadó, megalapozott szakmai képzési rendszer kialakításának igénye. Az új tanterv bevezetésével egyidejűleg depolitizálódott a rendőrképzés. A korszerűsítés eredményeként bevezetett tantárgyak — társadalmi ismeretek (beleértve a cigánysággal kapcsolatos alapvető ismereteket és a rendőr etikát is), pszichológiai és intézkedés-lélektani ismeretek, idegen nyelv, gépirás, informatikai ismeretek — jelentős tanórát igényeltek, azonban a képzés tényleges időtartama nem változott. Az új tantárgyak csökkentették a szakmai tantárgyak — közrendvédelmi ismeretek, közlekedési ismeretek, bűnügyi ismeretek — órakeretét, s ezzel jelentősen visszaesett a képzés szakmai eredményessége.*

A *tantervi követelmények érettségizett hallgatókat feltételeztek, azonban a hagyományos rendőr tiszthelyettes-képzésben résztvevők csupán 20–25%-a rendelkezett középiskolai érettségivel.*

A rendőrség szervezeti egységeinél 1990–1992 között mintegy 9000 fő vált ki az állományból, a rendőrtiszthelyettes-képző iskolák éves kibocsátó kapacitása — 1200 fő — nem volt elegendő a fluktuáció okozta létszámhiány pótlására. Ezzel egyidőben a lakosság megemelkedett közbiztonsági igény szintje és a bűnözés tendenciájának alakulása szükségessé tette a rendszeresített létszám 3000 fővel történő fejlesztését.

A *rendszerváltozást követő években — 1990–94 — a tízezres nagyságrendű fluktuációból fakadó kiképzési problémákkal a Belügyminisztériumból kivált és az Országos Rendőr-főkapitányság alárendeltségébe került rendőrtiszthelyettes-képző iskolák birkóztak meg. Ebben az átmeneti időszakban a megadott kereteken belül több különböző képzési forma működött egymás mellett. A kiképzetlenség csökkentésére a rendőr tiszthelyettes iskolák irányításával a megyei rendőr-főkapitányságokon és a Rendőri Ezrednél „kihelyezett tagozatokat” hoztak létre, s 1994-ig több ezer tiszthelyettes szerzett ilyen módon szakmai ismereteket.*

A 11/1992. ORFK vezetői utasítás a kiképzetlenség gyorsabb ütemű csökkentése és a minőségi fejlesztés, továbbá a kétéves szakmai képzésre történő átállás érdekében súlyos és hosszú távra kiható döntéseket vállalt fel:

- a rendőrség tiszthelyettesi állományába kizárólag középiskolai érettségivel rendelkezők vehetők fel;
- a rendőrség tiszthelyettesi állományába jelentkezőknek a tanintézetekben komplex felvételi eljárás kell részt venni;
- 1994-től a jelentkezők a tanintézetek elkülönített státuszaira kerültek felvételre, s nem terhelték a rendőri szervek létszámát;
- 1994-től a rendőrség tiszthelyettesi állományába felvettek kizárólag a kétéves szakközépiskolai képzésben vehetnek rész;
- a már hivatásos állományban lévő, de képzetlen tiszthelyetteseknek a korábbi, hagyományos tiszthelyettes-képzésben kellett szakmai ismereteket szerezni.

1992-ben megszűnt a „*BM Zászlósképző Iskola*”, s bázisán létrejött az *ORFK Oktatási és Képző Központ*, mely a korábbi zászlósképzés mellett különböző szaktanfolyami és továbbképzési feladatokat is ellátott, ezen kívül végezte a tiszthelyettes képzést folytató tanintézetek szakirányítását és gazdasági ellátását (1997-ben jogutód nélkül megszűnt).

A *Budapesti Rendőrtiszthelyettes-képző Iskola* struktúráját és oktatási rendszerét megreformálva, a „*kétéves képzés ideiglenes tantervé*”-t kidolgozva — az 1992/93. tanév végrehajtásáról is szóló 11/1992. számú ORFK vezetői utasítás alapján — a már hivatásos állományban lévő érettségizett tiszthelyettesek részvételével megkezdte a

középfokú rendőrszakmai végzettséget biztosító kétéves szakképzést. Az 1992-ben indított kétéves rendőr szakképzés középiskolai érettségire épült, integrálva a korábbi tiszthelyettes- és zászlósképzés ismeretanyagát, biztosítva a rendőrségnél rendszeresített középfokú szakmai végzettséghez (zászlós-képző iskola) kötött beosztások betöltését és a zászlósi rendfokozatot. Az Országos Rendőrfőkapitány 804/1993. számú alapító okiratával a Munkaügyi Minisztérium támogatásával és a Művelődési és Közoktatási Minisztérium 46.658/93. IX. számú engedélyével a Rendőrtiszthelyettes-képző Iskola alapjain 1993. augusztus 16-ai dátummal létrehozta a Budapesti Rendőr Szakközépiskolát. Az átalakítás folyamatában jelentős szerep hárult az ORFK Személyügyi Főosztály szakembereire. Hosszú hónapokat felölő kidolgozó, koordinációs és egyeztető tevékenységük nélkül nem valósulhatott volna meg az új rendőrképzési forma széleskörű jóváhagyása és integrációja. A képzés kilépett korábbi hivatali korlátai közül és szélesebb körű társadalmi publicitásra törekedett. A kétéves rendőrképzés bevezetése, a képzés tartalma és általános jellege aggodalmat váltott ki a rendőri vezetők körében annak ellenére, hogy a bevezetett oktatási forma mind struktúrájában, mind tartalmában egyedülálló volt Európában.

Az 1992/93. évi tanulmányi időszak minőségi változást produkált. Felgyorsult a fejlődés, új stratégiákat alkottak, terveket fogalmaztak meg, munkacsoportok alakultak az előzőek kidolgozására, feladatok meghatározására, és a kétéves szakképzés végleges tantervének oktatásigazgatási dokumentumainak kidolgozására. Ismét előtérbe került a szakképzés minőségi szemlélete, megszűnőben volt az átmeneti megoldások időszaka. Felismerve a társadalom elvárásait, korszerűsödtek az oktatás tartalmi, formai összetevői, megindult a nemzetközi információk összegyűjtése, rendszeressé váltak a külföldi tanulmányutak.

A szakközépiskolai képzés tanterve elkészült, 24 hónap és 3168 tanóra keretében biztosította az elméleti és gyakorlati ismereteket. A kétéves szakközépiskolai képzés mellett az iskolák tovább folytatták a korábbi hagyományos, illetve rövidített, úgynevezett „váltórendszerű, vagy rotációs tiszthelyettes-képzést” (1–2 hónap elmélet és 1–2 hónap gyakorló-szolgálat váltakozásával, 12 hónap időkeretben).

1994-ben az önálló Szombathelyi Rendőrtiszthelyettes-képző Iskola és a Szegedi Rendőrtiszthelyettes-képző Iskola megszűnt. A Szombathelyi a Budapesti, a Szegedi pedig a Miskolci Rendőr Szakközépiskola tagozataként végezte tovább a rendőrképzést. Később 1996-ban a csopaki iskola, valamint a szegedi tagozat önálló szakközépiskolává alakult.

5. számú kép: A Budapesti Rendőr Szakközépiskola

A kétéves szakközépiskolai rendőrképzést megkezdésétől fogva éles szakmai támadások érték. A kifogások alapját a rendőrségen belüli nagymértékű fluktuáció által okozott folyamatos létszámhiányra való hivatkozás képezte, esetenként veszélyeztetve az elért eredményeket és a kétéves képzés létjogosultságát. A rendőr szakközépiskolák 1996 áprilisától „a képzés gyakorlati jellegének erősítése” címszóval az akkor létrehozott Készenléti

Rendőrség alárendeltségébe kerültek. Ez idő alatt számtalan törvénysértő helyzetet indukáló szituáció keletkezett. A kialakult állapotok megszüntetésére a belügyminiszter 1997 januárjában visszaállította az iskolák önállóságát.

A 27/1996. számú ORFK vezetői utasítás az egységes „Központi Tantervet” módosította, a tanulók a képzés első tanévének tanintézeti képzését befejezve a rendőrség hivatásos állományába lettek kinevezve, a második tanév elméleti képzésének idejére vezényelték őket az iskolába. 1997-ben a budapesti tanintézetbe került átcsoportosításra más tanintézetektől a BRFK és a Készenléti Rendőrség állományába kinevezésre tervezett több, mint 500 tanuló. A közbiztonság jelentős romlása, a robbantásos merényletek hatására hozott ORFK vezetői intézkedés eredményeként a tanintézet közel 1000 fős II. évfolyama az 1997/98-as tanév jelentős részét — tanintézeti képzés helyett — szakmai gyakorlat címén közterületi szolgálatban töltötte. A képzés színvonala csökkent, a képzetlen tanulók önállóan közterületi szolgálatot teljesítettek, „megerősítve” a rendőrséget. A rendőrség létszámihiánya látszólag megszűnt, azonban a képzési forma anyagi-pénzügyi kihatása rendkívül magas volt, ebből fakadóan folytatásra nem került. 1996-ban a létszámihiányra hivatkozással különböző alapfokú, kétszer öthónapos és egyéb tanfolyamok indultak külön engedéllyel a rendőri szerveknél, melyeket csak 1998-ban sikerült megszüntetni, következményeik napjainkig éreztetik hatásukat.

Az oktatás strukturális és tartalmi módosítását követően *1997-ben a Budapesti Rendőr Szakközépiskola Szombathelyi Tagozatát megszüntették.*

A szakközépiskolai rendőrképzés tartalmát meghatározó „Központi Tanterv”, illetve a „Helyi Tantervek”, a különböző szaktanfolyamok „Szakmai Programjai” a szakmai és társadalmi elvárásoknak megfelelően folyamatosan változtak, az oktatási tapasztalatok beépítésével korszerűsödtek. A tantervben előtérbe került a közösségi rendőrségi magatartási és tevékenységi formára történő felkészítés, az egyes tantárgyak tartalma korszerűsödött, a képzés ideje 22 hónapra csökkent. Az oktatás tartalmilag és szerkezetileg is alkalmazkodott a közoktatási, illetve a szakképzési törvények előírásaihoz.

Az új, *1997-ben jóváhagyott „Központi Tanterv”* a korábbihoz képest visszalépést tartalmazott: a korábbi struktúrával ellentétben a kétéves szakközépiskolai képzés csak *őr-járőr beosztások betöltését tette lehetővé, azonos szintre került a korábbi próbaidős, illetve pár hónapos tiszthelyettes-képzéssel.* Magasabb tiszthelyettesi beosztások betöltését különböző szaktanfolyamok elvégzéséhez kötötte. A változás a belügyminiszter irányítása alá tartozó szervek, valamint az önkormányzati tűzoltóság szolgálati viszonyban álló tagjai szolgálati viszonyának egyes kérdéseiről és a személyügyi igazgatás rendjéről szóló 9/1997. (II. 12.), illetve a belügyminiszter irányítása alá tartozó szervek és az önkormányzati tűzoltóság hivatásos szolgálati viszonyban álló tagjaival kapcsolatos munkáltatói jogkörök szabályozásáról, valamint e szerveknél rendszeresített hivatásos beosztások meghatározásáról rendelkező 11/1997. (II. 17.) BM rendeletben öltött testet.

A képzési feladatok kibővülésével a Budapesti Rendőr Szakközépiskola fennállásának időszakában az alábbiak szerint alakult a kiképzett tanulók létszáma:

Év	Képzési forma		
	Szakközépiskolai alapképzés	Továbbképzés	Hagyományos tiszthelyettes-képzés
1992	—	—	487
1993	—	—	432
1994	363 ³	—	119

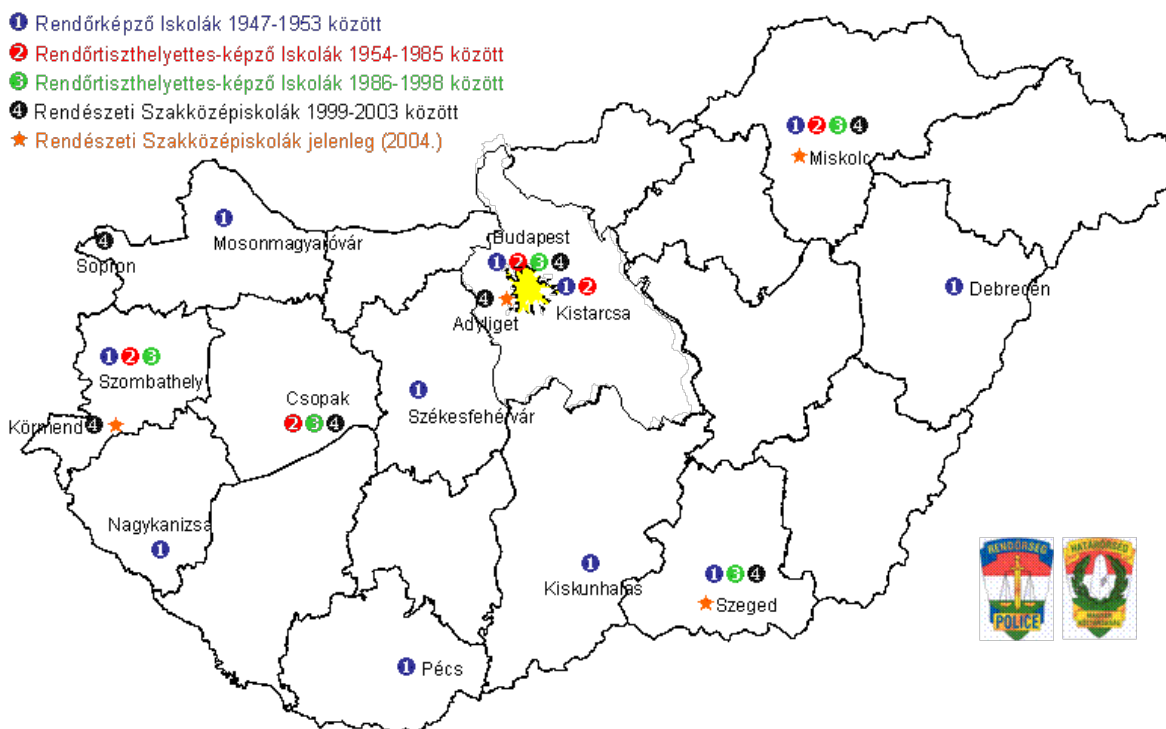
³ Az utolsó 10 hónapos képzésben résztvevő tanulói állomány.

1995	354	—	113
1996	379	—	—
1997	422	—	—
1998	989	835	—
Összesen	2507	835	1151

Forrás: A Budapesti Rendészeti Szakközépiskola tanügyi dokumentumai

1998-tól megkezdődött a Belügyminisztérium oktatási struktúrájának kialakítása, a különböző képzések és továbbképzések szervezeti, tartalmi korszerűsítése. Az iskolarendszer átalakításának megszervezése — a tanintézetek aktív közreműködésével — teljes egészében a BM Oktatási Főosztályra hárult. Alapfeladata a rendvédelmi szervezet nyomasztó létszámhiány megszüntetése és a rendőr illetve határőr iskolák közös egységes alapokra helyezése volt. A törekvések problematikájának és szerteágazó mivoltának érzékeltetéséhez elegendő felidéz-nünk, hogy az akkori határőr iskolák finanszírozása, oktatástechnikai (létesítményi) ellátottsága mennyire különbözött a rendőriskolákétól. Másképp szerveződött az oktatás, különbözött a tananyag, a tanintézetek humánpoliti-kai gazdálkodása is jelentős eltéréseket mutatott. Míg a rendőrképzés már az 1990-es évek elejétől érettségire épülő szakképzés volt, addig az első iskolarendszerű határrendész képzésre majd tíz év múlva, 1999-ben került sor. Mindezen adottságokat együtt kezelve folyamatosan és tervszerűen átalakították a képzés szerkezetét, egy-séges oktatási törzsanyag jött létre, csökkent a finanszírozási és képzésminőségbeli szakadék⁴ a tanintézetek kö-zött.

Mielőtt megismerkednénk a budapesti szakközépiskola történetével, az alábbi térképen tekintsük át az 1947–2004 évek között tiszthelyettes-képzést végző tanintézeteket:

1. számú ábra: Tiszthelyettes-képző iskolák elhelyezkedése 1954-2004 között

⁴ A rendőr-tiszthelyettesek kétéves nappali képzésével szemben a határrendészek oktatása továbbra is kétpólusú. Egyrészt a fluktuáció pótlása már a kétéves nappali képzésben történik, másodsorban a folyamatos létszámhiány miatt még mindig szükség van a „ciklusos” képzésekre. Ezek rövidebb időtartamban, kevesebb ismeretet közvetítenek és nem képezik részét az állami szakképzési rendszernek.

Kulcsszavak: tiszthelyettes-képzés, rendőr szakközépiskola, felnőttoktatás, tanterv, tanmenet, pedagógiai program

Keywords: sergeant-training, police technical college, evening classes, Curriculum, Syllabus, pedagogic program,

FELHASZNÁLT IRODALOM

10/1957 számú BM Országos Rendőrfőkapitányi utasítás

11/1986. számú belügyminiszter-helyettesi intézkedés

11/1992. ORFK vezetői utasítás

11/1997. (II. 17.) BM rendelet

18/1980. számú belügyminiszteri parancs a „Tanulmányi Munka Szabályzat”

192.025/1947. IV/1. számú BM rendelet

1955. évi 22. számú Törvényerejű rendelet

2/1976. (II. 12.) számú belügyminiszter-helyettesi intézkedés a rendőrképzés fejlesztéséről, a BM Alapfokú Rendőriskola kiképzési feladatainak módosításáról és a BM rendőrképző iskolák létesítéséről szóló 5. számú miniszteri utasítás végrehajtására

257.210/1947. számú BM rendelet

27/1996. számú ORFK vezetői utasítás az egységes „Központi Tanterv” módosítására

29/1986. számú belügyminiszteri parancs a hivatásos állomány oktatásának korszerűsítéséről

30/1999. (VIII. 24.) BM-OM együttes rendelet

38/1997. (VI. 27.) BM rendelet

5/1976. (II. 12.) számú belügyminiszteri utasítás a rendőrképzés fejlesztéséről, BM Alapfokú Rendőriskola kiképzési feladatainak módosításáról és a BM rendőrképző iskolák létesítéséről

534.685/1946. IV/1. számú BM rendelet

804/1993. számú ORFK vezetői alapító okirat

9/1997. (II. 17.) BM rendelet

A képzést szabályozó „Központi Program”-ok és a helyi „Pedagógiai Program-ok” 1992–2003.

BARTA Sándor: *Harminc éves a rendőrképzés 1947–1977.* -Bp.: BM Tanulmányi és Propaganda Csoportfőnökség, 1977.

SZILVÁSI Ferenc: *Rendőrlaktanya a Mosonyiban 1886–1986.* -Bp.: BM Könyvkiadó, 1986.

VÁRFALVI Dénes: *Főiskolát végzett járőrök?* -in.: Belügyi Szemle, 2001/10.